

Lekens plass i barnehagens styringsdokumenter

Hvordan vektlegges betydningen av lek for barn med minoritetsspråklig bakgrunn i barnehagens styringsdokumenter?

Vilde Scheen Kiese

[kandidatnummer: 4003]

Bacheloroppgave

[BHBAC3920]

Trondheim, mai 2020

Bacheloroppgaven er et selvstendig studentarbeid gjennomført ved Dronning Mauds Minne Høgskole for Barnehagelærerutdanning og er godkjent som en del av barnehagelærerutdanningen. Under utarbeidelse av oppgaven har studenten fått veiledning ved DMMH.

DronningMaudsMinne
HØGSKOLE FOR BARNEHAGELÆRERUTDANNING

«Deltakelse i lek gir mening til barns hverdag».

(Berit Zachrisen, 2015)

Forord

Denne bacheloroppgaven omhandler lekens betydning i barnehagens styringsdokumenter. Det er en avgrenset oppgave med søkelys rettet mot barn med minoritetsspråklig bakgrunn sin lek. Oppgaven tar for seg hva styringsdokumentene uttrykker om hva som skal til for at barn med minoritetsspråklig bakgrunn blir inkludert i lek i barnehagen og hva styringsdokumentene uttrykker om hvorfor det er viktig at barn med minoritetsspråklig bakgrunn blir inkludert i lek i barnehagen.

Da covid-19 førte til at alle barnehager over hele landet ble stengt i en periode preget dette bacheloroppgaven. Jeg hadde i utgangspunktet planlagt en metodetriangulering med observasjon og intervju, der jeg skulle observere en trespråklig jente i en barnehage i ulike leksituasjoner. Pandemien førte til at jeg ikke kunne utføre planlagt observering i barnehagen, og jeg ble dermed nødt til å endre metode og problemstilling. Oppgaven bevarte temaet lek til tross for pandemien, og metoden endret seg til dokumentanalyse. Covid-19 har også preget tilgangen til litteratur til en viss grad.

Å skrive bacheloroppgaven har vært en berg-og-dalbane. Noen dager har det vært lekende lett å skrive, andre dager har det vært tungt og jeg har slitt med å se lyset i enden av tunellen. Alt i alt har det vært en krevende og lærerik prosess, og jeg er stolt av det endelige resultatet.

Innholdsfortegnelse

FORORD	2
INNHOLDSFORTEGNELSE	3
INNLEDNING	4
VALG AV TEMA OG PROBLEMSTILLING	4
TEORETISK GRUNNLAG	6
BARN MED MINORITETSSPRÅKLIG BAKGRUNN	6
LEK	7
<i>Ulike syn på lek</i>	7
<i>Lekens egenverdi</i>	8
<i>Læring og utvikling gjennom lek</i>	8
STYRINGSdokumenter	8
<i>Årsplan</i>	9
<i>Barnehagemelding</i>	10
<i>Melding til Stortinget</i>	10
METODE	10
KVALITATIV METODE	11
ANALYSE	13
METODEKRITIKK	13
HOVEDFUNN	15
LEK SOM LÆRING- OG UTVIKLINGSARENA OG LEKENS EGENVERDI FOR BARNET	15
<i>Melding til Stortinget 19</i>	16
<i>Barnehagemelding 2015-2025</i>	16
<i>Årsplanene</i>	17
FORUTSETNINGER FOR INKLUDERING	17
<i>Melding til Stortinget 19</i>	17
<i>Barnehagemelding 2015-2025</i>	17
<i>Årsplanene</i>	18
DRØFTING	18
LEK SOM LÆRING- OG UTVIKLINGSARENA	19
LEKENS EGENVERDI FOR BARNET	21
FORUTSETNINGER FOR INKLUDERING	22
HVA TILSIER BETYDNINGEN OG VEKTLÉGGINGEN I STYRINGSdokumentene?.....	25
KONKLUSJON	27
AVSLUTTENDE ORD	28
OPPSUMMERING	28
VEIEN VIDERE.....	28
LITTERATURLISTE	30

Innledning

Lek er et sentralt tema og kunnskapsområde for alle som arbeider med barn, og da spesielt for personer som jobber i eller som skal jobbe i barnehage. Forskrift om rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver, heretter kalt rammeplanen, peker på at det er fundamentalt at barn som går i barnehage får en barndom preget av blant annet lek (Forskrift om rammeplan for barnehagen, 2017, s. 2). Dette kan forstås som at en av barnehagens fremste oppgaver vil være å legge til rette for at alle barna i barnehagen kan bli inkludert i det lekende fellesskapet, samt at alle barna i barnehagen får muligheten til å delta i lek. Norge har alltid vært et flerkulturelt samfunn, men dagens samfunn har et enda større mangfold av språkbakgrunner enn tidligere grunnet en økning i flytting over landegrenser (Spernes & Hatlem, 2019, s. 13). Det bærer barnehagen preg av, og det kan dermed finnes mange ulike språkbakgrunner i barnehagen også. Dette krever at de ansatte i barnehagen har kompetansen til å gjøre barnehagen til en møteplass for deltakelse og fellesskap på tvers av språkbakgrunn (Spernes & Hatlem, 2019, s. 13).

Dessverre er det slik at det kan være utfordrende for barn med minoritetsspråklig bakgrunn å få innpass i leksituasjoner hvis de ikke har en god beherskelse av majoritetsspråket (Zachrisen, 2015, s. 25). Det er som regel majoritetsspråket som fremstår som mest attraktivt og som blir møtt med en større anerkjennelse enn andre språk (Zachrisen, 2015, s. 35). Dette vil si at barn som går i en barnehage med et mangfoldig språkmiljø ikke nødvendigvis blir framstilt som likestilte språklig sett (Zachrisen, 2015, s. 34). Gro Svolsbru, som har skrevet en artikkel for Nasjonalt Senter for Flerkulturell Opplæring, peker på at dette kan føre til et skille mellom barna som har majoritetsspråklig bakgrunn og barna som har minoritetsspråklig bakgrunn. Skillet kan medføre at barn med minoritetsspråklig bakgrunn får en opplevelse av å være utenfor fellesskapet (Svolsbru, u.å.). At leken kan bli en arena som fører til en følelse av å være utenfor for barn med minoritetsspråklig bakgrunn er ikke slik det burde være. Å få delta i lek gir mening til barnas hverdag (Zachrisen, 2015, s. 9).

Valg av tema og problemstilling

Grunnen til at jeg har valgt temaet lek med fokus på barn med minoritetsspråklig bakgrunn er fordi det er et viktig tema, som etter min mening fortjener mer oppmerksomhet enn det får. Som jeg nevnte innledningsvis, viser forskning at barn med minoritetsspråklig bakgrunn kan

møte på utfordringer når det kommer til å bli inkludert i det lekende fellesskapet i barnehagen. Jeg har selv observert dette i praksis, og det er spesielt én spesifikk hendelse som fikk meg til å ville skrive om og undersøke dette temaet. Det var en praksisperiode da jeg gikk i andreklasse på Dronning Mauds Minne Høgskole der jeg var utplassert i en flerkulturell barnehage. Barnehagen kalte seg i hvert fall en flerkulturell barnehage. Gjennom mine år som student på DMMH har jeg blitt bevisst at en flerkulturell barnehage er ikke noe du er grunnet antall barn med flerkulturell bakgrunn, en flerkulturell barnehage er noe du gjør, og det forutsetter at du har en flerkulturell pedagogikk (Spernes & Hatlem, 2019, s. 64). Jeg ble dermed overrasket da jeg opplevde at samtlige av barna med minoritetsspråklig bakgrunn, som ikke hadde kommet langt i den norskspråklige utviklingen sin, ikke fikk innpass i lek. Den spesifikke hendelsen var at en av barnehageassistentene på avdelingen påpekte at et av barna med minoritetsspråklig bakgrunn «*ikke klarte å leke*». Denne hendelsen trigget følelsene mine, for hvilket barn er det som *ikke klarer* å leke? Alle barn kan leke etter min mening, men i barnehagen forutsetter det at de voksne legger til rette for et inkluderende lekemiljø der alle barna opplever å bli invitert til lek.

Uavhengig av språklig bakgrunn har alle barn like stor rett til å få delta i lek. Det er de voksnes ansvar å legge til rette for at leken blir en arena der alle barn får muligheten til å delta i lek og bli inkludert i lek, uavhengig av om de behersker majoritetsspråket godt eller om de ikke behersker majoritetsspråket godt. Det er dog uenighet om hvorfor barn bør få lov til å leke i barnehagen. Allerede i 2013 skrev Kari Pape om dette, og pekte på at uenigheten da gikk ut på hvorvidt begrepet lek burde knyttes til begrepet læring (Pape, 2013, s. 37). Berit Bae skrev i 2018 også om denne uenigheten, og uttrykker at hun er redd for at barnas spontane og egeninitierte lek blir mindre verdsatt, da nytteperspektivet blir dominerende (Bae, 2018, s. 73). Som jeg nevnte i forordene til oppgaven skulle jeg egentlig observere i en barnehage, men det har blitt endret til dokumentanalyse. Jeg bestemte meg for dokumentanalyse fordi jeg ble interessert i å se hvordan styringsdokumentene til barnehagen forholder seg til barn med minoritetsspråklig bakgrunn sin lek. Det har bunnnet ut i problemstillingen:

«Hvordan vektlegges betydningen av lek for barn med minoritetsspråklig bakgrunn i barnehagens styringsdokumenter?»

Hensikten med problemstillingen er å utforske hva et utvalg av barnehagens styringsdokumenter uttrykker om hvordan barnehagene kan legge til rette for at barn med minoritetsspråklig bakgrunn blir inkludert i lek i barnehagen. Videre ønsker jeg å utforske hva styringsdokumentene uttrykker om hvorfor det er viktig at barn med minoritetsspråklig bakgrunn blir inkludert i lek i barnehagen.

Teoretisk grunnlag

I dette kapitlet vil jeg presentere teori og avklare de begrepene som er mest relevant for oppgaven. Teoridelen er tredelt. Jeg vil starte med å avklare hva som ligger i begrepet barn med minoritetsspråklig bakgrunn, da jeg bruker dette begrepet i problemstillingen min. Videre vil jeg presentere teori knyttet til lek. Jeg vil ta for meg ulike syn på lek, og avklare hva som menes med lekens egenverdi og hva som menes med lek som læring- og utviklingsarena. Til slutt vil jeg presentere teori om barnehagens styringsdokumenter, da det er en relevant del av oppgaven.

Barn med minoritetsspråklig bakgrunn

Grunnen til at jeg har valgt å benytte meg av begrepet minoritetsspråklig er fordi det er dette begrepet styringsdokumentene jeg har analysert oftest bruker. For å avklare begrepet vil jeg i første rekke ta for meg begrepet minoritet og begrepet majoritet. Disse begrepene betegner et mengdeforhold og står i relasjon til hverandre, da minoriteten er i mindretall og majoriteten er i flertall (Spernes & Hatlem, 2019, s. 154). Dermed vil det å være majoritetsspråklig si at du deler språk med flertallet, som i Norge vil være norsk. Begrepet minoritetsspråklig vil i Norge si at du snakker et annet språk enn norsk.

Å være minoritetsspråklig sier ikke nødvendigvis om det er norsk eller språket i foreldrenes opprinnelsesland som er det språket du behersker best. Begrepet brukes ofte om barn uavhengig av om de forstår og snakker språket i foreldrenes opprinnelsesland (Spernes & Hatlem, 2019, s. 155). Ut ifra hvordan styringsdokumentene jeg har analysert har ordlagt seg, gir de uttrykk for at de anvender begrepet om barn som er vokst opp med et annet språk enn norsk i hjemmet, og som ikke har kommet langt i den norskspråklige utviklingen sin. Dermed vil det også være slik jeg anvender begrepet i teksten. Begrepet brukes altså i denne teksten om barn som forstår og snakker et annet språk bedre enn de forstår og snakker norsk.

Det er flere komplikasjoner ved å benytte seg av et slikt begrep som minoritetsspråklig, da begrepet i mange tilfeller kun forteller at barnet selv, eller barnets foreldre, har en form for bakgrunn fra et annet land enn Norge. Dette i seg selv burde ikke være grunnlag for gruppering (Spernes & Hatlem, 2019, s. 155). En barnehagelærer må være bevisst egen begrepsbruk og hva som skal være grunnlaget for å gruppere barn (Spernes & Hatlem, 2019, s. 156). Jeg velger likevel å benytte meg av begrepet, da det er dette begrepet dokumentene jeg har analysert bruker. Jeg velger imidlertid å formulere det som «barn med minoritetsspråklig bakgrunn» i stedet for «minoritetsspråklige barn». Grunnen til det er at jeg ønsker at det er barnet skal stå i fokus, ikke fokuset på at de er en minoritet. Jeg er i denne oppgaven nødt til å gruppere barn ut ifra språk for å undersøke problemstillingen.

Lek

Ulike syn på lek

Jeg ser det som relevant å avklare ulike syn på lek. Grunnen til det er at hvilket syn på lek de som har utformet styringsdokumentene jeg analyserer har, kan ha sammenheng med hvilken betydning lek for barn med minoritetsspråklig bakgrunn i barnehagen får. For å vise til ulike syn på lek vil jeg i oppgaven benytte meg av det Öhman skriver om leketeorier som går under betegnelsen klassiske. De klassiske lektoriene genererte på 1800-tallet og kan i dag sees på som gammeldage (Öhman, 2012, s. 41). Jeg vil likevel trekke slutninger til de klassiske lektoriene, da Öhman påpeker at de har påvirket mer moderne leketeoretikere og pedagoger og kan kjennes igjen i uttalelser som finnes sted i dag (Öhman, 2012, s. 42). Teoriene som går under betegnelsen klassiske gikk ut på at drivkraften til lek enten var 1) overskuddsenergi, 2) rekreasjon, 3) øvelse eller 4) rekapitulere. Jeg vil kort forklare hva disse fire handler om. Teorien om overskuddsenergi går ut på at barn har et overskudd av energi, og at leken er en måte å få utløp for den energien på (Öhman, 2012, s. 41). Teorien om rekreasjon går ut på at leken er en arena for å slappe av og hente seg inn igjen på. Øvingsteorien går ut på at å leke er et medfødt instinkt, og at leken er en arena der barnet kan øve opp ferdighetene det trenger i voksen alder. Rekapitulasjonsteorien går ut på at barn har et medfødt instinkt for å leke seg gjennom alle menneskets stadier i menneskets kronologiske utvikling (Öhman, 2012, s. 42).

Lekens egenverdi

Jeg ser det som nødvendig å avklare begrepet lekens egenverdi, da dette er et begrep jeg vil anvende i oppgaven. Rammeplanen og styringsdokumentene jeg har analysert bruker også dette begrepet. Rammeplanen peker på at barnehagen skal anerkjenne lekens egenverdi (Rammeplanen, 2017, s. 6). Da Öhman i 2012 beskrev lekens egenverdi nevnte hun at leken er barns fremste selvuttrykk. Videre beskrev hun lekens egenverdi som at barn leker fordi det er det barn gjør og at barn leker fordi de syntes at det er gøy. Ytterligere egenverdier i leken er at leken er lystbetont og gir tilfredsstillelse, at barn smiler og ler når de nærmer seg hverandre for å leke og at det gir en følelse av velvære. I tillegg pekte hun på at når man ser på lekens egenverdi så er det selve opplevelsen av å leke som er i sentrum (Öhman, 2012, s. 100). En annen egenverdi i leken som Lillemyr peker på er at den gir en følelse av tilhørighet til gruppen (Lillemyr, 2011, s. 45).

Læring og utvikling gjennom lek

Det er ingen tvil om at barn lærer og utvikler seg gjennom lek. Rammeplanen legger føringer om at leken skal være en arena for barnas utvikling og læring (Rammeplanen, 2017, s. 6). Det skjer mye utvikling og læring gjennom lek. Leken gir grunnlag for læring på en rekke områder og bidrar til allsidig utvikling (Lillemyr, 2011, s. 36). Lillemyr peker på at i tillegg til at leken stimulerer læring og utvikling generelt, vil leken også gi informasjon til pedagogene om barnets nivå i læring og utvikling (Lillemyr, 2011, s. 45). Videre nevner han blant annet at barnets kommunikative kompetanse og barnets sosiale kompetanse blir utviklet gjennom lek (Lillemyr, 2011, s. 45). I tillegg er det flere som hevder at utvikling- og læringsmulighetene som ligger i leken er med på å forberede barna på det faglige livet i skolen (Øksnes & Sundsdal, 2018, s. 49).

Styringsdokumenter

Det har skjedd mye med barnehagesektoren siden den første barnehageloven ble vedtatt i 1975 (Hagesæther, 2011, s. 25). En av milepælene var i 2006, da ansvaret for barnehagene ble flyttet over fra Barne- og familiedepartementet til Kunnskapsdepartementet (Tholin, 2015, s. 11). Barnehagen er en samfunnsinstitusjon som er lovregulert. Alle har rett, og mange har plikt, til å ha et syn og en mening på hvordan barnehagen skal være. Barnehagepolitikk i Norge skal forene mange verdier og interesser (Moen, 2006, s. 14).

Styringen i barnehagen kan skje gjennom handlingskjeder i flere ledd, eksempelvis gjennom storting via departement og fylkesmann til kommuner og barnehager (Moen, 2006, s. 14). Staten, kommunene, andre barnehageeiere og den enkelte barnehagen deler det formelle ansvaret for barnehagene (Moen, 2006, s. 14). Dermed skjer styring av barnehagen både innad og utad, i form av at mange beslutninger blir fattet utenfor barnehagen, men personalet og organer i barnehagen setter også rammer for arbeidet (Moen, 2006, s. 14). Utenfra skjer styringen blant annet gjennom lovverk, overordnede planer, nasjonale eller kommunale utviklingsprogrammer og tilsyn. Innenfor barnehagen skjer styring eksempelvis gjennom barnehagens årsplan og virksomhetsplanlegging (Moen, 2006, s. 14).

Jeg har til denne oppgaven valgt styringsdokumenter både innad og utad barnehagen. Jeg har valgt en melding til Stortinget, en barnehagemelding fra en kommune og fire årsplaner fra ulike barnehager.

Årsplan

Barnehagen er pålagt, blant annet av Rammeplanen, å utarbeide en årsplan som skal være et arbeidsberedskap for barnehagepersonalet og dokumentere barnehagens valg og begrunnelser. Begrepet årsplan ble først introdusert i 1984, i forbindelse med endringene i lov om barnehager. Begrepet årsplan ga et signal om at planleggingen skulle være mer strukturert og utadrettet enn hvordan planleggingen tidligere hadde blitt gjort (Rønning, 2013, s. 155). Rammeplanen legger ulike føringer for årsplanen, blant annet at styreren skal lede prosessen og at den skal fastsettes av barnehagens samarbeidsutvalg. Videre legger rammeplanen føringer for at årsplanen skal vise hvordan rammeplanens formål og innhold skal omsettes til pedagogisk praksis. Dette innebærer blant annet hvordan barnehagen arbeider med omsorg, lek, danning og læring (Rammeplanen, 2017, s. 11). Hvor omfattende den skal være og hva som skal vektlegges i årsplanen er imidlertid overlatt til hver enkelt barnehage. Dette gir et handlingsrom og handlingsfrihet (Rønning, 2013, s. 156). Årsplanen er dermed fleksibel og står ikke i veien for at praktisk hverdagsplanlegging kan ha andre utgangspunkter enn den vedtatte årsplan (Børhaug et al., 2018, s. 152). Jeg analyserer i denne oppgaven fire ulike årsplaner.

Barnehagemelding

Til ulikhet fra årsplanen, er en barnehagemelding fra kommunen styrt utenfra. På kommunalt nivå kan beslutninger om barnehager tas (Moen, 2006, s. 19). Kommunen er med på å dele det formelle ansvaret for barnehagene (Moen, 2006, s. 14). Jeg analyserer i denne oppgaven en barnehagemelding fra Bærum kommune. Det er en melding utad barnehagen der kommunen legger føringer for innholdet i barnehager i kommunen. Bærum kommune skriver på sine nettsider at barnehagemeldingen er utarbeidet i tillegg til rammeplanen, og at meldingen skal bidra til et likeverdig og enhetlig tilbud i alle barnehagene i Bærum. Det er en felles plattform som skal tydeliggjøre prioriterte mål og strategier. Meldingen gjelder for 10 år, fra 2015-2025 (Bærum Kommune, 2020).

Melding til Stortinget

Gjennom blant annet meldinger til Stortinget ønsker politikere å styre og legge premisser for hvilken funksjon barnehagen skal ha i samfunnet (Tholin, 2015, s. 24). En melding til Stortinget ble fram til 2009 kalt for Stortingsmelding. Det er et dokument som Stortinget får fra regjeringen og det omhandler ulike sider av statlig virksomhet (Gisle, 2018). Meldingen til Stortinget som jeg analyserer i denne oppgaven er Melding til Stortinget 19, og de skriver at meldingen er primært konsentrert om barnehagens innhold og oppgaver. I meldingen legger regjeringen frem sitt forslag for det kommende arbeidet med ny rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver som ble utgitt i 2017 (Kunnskapsdepartementet, 2016, s. 8).

Metode

Jeg skal i dette kapitlet gå gjennom mine metodiske valg for oppgaven. Jeg vil gjøre rede for hva kvalitativ metode er og hva dokumentanalyse er. Videre vil jeg gå gjennom hvordan jeg har analysert med en temasentrert analyse. Jeg kritiserer metoden jeg har brukt i oppgaven gjennom metodekritikk der jeg viser til validitet, reliabilitet og etiske hensyn som er tatt i arbeidet med oppgaven. Avslutningsvis i kapitlet vil jeg peke på hva som kunne vært gjort annerledes.

Til å starte med vil jeg presentere dokumentene jeg gjør dokumentanalyse av. Meldingen til Stortinget jeg har valgt er *Melding til Stortinget 19. Tid for lek og læring. Bedre innhold i*

barnehagen. Barnehagemeldingen jeg har valgt er *Barnehagemelding 2015-2025. Bærum kommune*. Årsplanene jeg har valgt er fra fire ulike kommunale barnehager i Bærum.

Kvalitativ metode

For å undersøke oppgavens problemstilling har jeg valgt å gjøre en kvalitativ undersøkelse. Ved en kvalitativ undersøkelse vil forskeren velge et holistisk perspektiv, som vil si at en prøver å se sammenhenger og få tak i helheten (Løkken & Søbstad, 2017, s. 35). Grunnen til at jeg har valgt en kvalitativ undersøkelse er fordi jeg mener at det er mest hensiktsmessig da det er *betydningen* lek for barn med minoritetsspråklig bakgrunn får i styringsdokumentene jeg er ute etter, og en betydning i den grad jeg undersøker ikke vil la seg måle i tall som er mer typisk en kvantitativ undersøkelse. Thagaard peker på at det er forståelsen av sosiale fenomener en er ute etter gjennom kvalitative undersøkelse (Thagaard, 2018, s. 15). Det er det også i denne oppgaven, da jeg søker en forståelse av hvilken betydning barn med minoritetsspråklig bakgrunn sin lek får i styringsdokumentene og hvordan det blir vektlagt i styringsdokumentene. Innenfor kvalitative metoder er det ulike metoder. Thagaard deler kvalitative metoder inn i fem, der analyse av foreliggende tekster og visuelle uttrykksformer er en av inndelingene (Thagaard, 2018, s. 12). Det er innenfor denne inndelingen metoden jeg har anvendt i oppgaven faller.

Da covid-19 medførte at datamaterialet mitt ble et utvalg av barnehagens styringsdokumenter, var det naturlig for meg å velge metoden dokumentanalyse. En dokumentanalyse er en studie av foreliggende dokumenter (Thagaard, 2018, s. 118). Jeg gjør i denne oppgaven en dokumentanalyse av et utvalg offentlige dokumenter som er styringsdokumenter til barnehagen. Thagaard peker på at et viktig aspekt når en gjør dokumentanalyse er å vurdere kildene i forhold til den konteksten de er utformet i. Dette gjøres gjennom kildekritiske vurderinger som går ut på å vurdere relevansen, autentisiteten og troverdigheten til dokumentene (Thagaard, 2018, s. 119). Relevansen går ut på hvor relevant dokumentet er i forhold til problemstillingen og hva dokumentet gir informasjon om. Autentisiteten handler om en kan anse dokumentet som ekte, gjennom å vurdere om opphavspersonen til dokumentet faktisk er den som har produsert det og om dokumentet er produsert for det angitte formålet. Troverdigheten handler om en kan ha tillit til den informasjonen som dokumentet gir oss,

gjennom å vurdere hvordan dokumentet har blitt til (Thagaard, 2018, s. 119). Jeg skal nå gjøre en vurdering av dokumentene jeg har valgt ut til oppgaven.

Melding til Stortinget 19 er relevant for min problemstilling da den gir informasjon om hvordan regjeringen utad ønsker å styre barnehagesektoren. Navnet på meldingen er «Tid for lek og læring. Bedre innhold i barnehagen», og som tittelen tilsier tar meldingen for seg temaet lek. En kan anse dokumentet som ekte, da regjeringen selv har lagt ut dette dokumentet på sine nettsider. Dette styrker troverdigheten til at det er regjeringen som har produsert det da plagiat ikke er lov. Tilliten til dokumentet blir styrket ved at det gjentatte ganger henviser til litteratur slik at en kan dobbeltsjekke om informasjonen dokumentet gir oss er sann.

Barnehagemelding 2015-2025 er relevant for min problemstilling da det er et styringsdokument kommunen har laget for å styre barnehagesektoren i Bærum kommune. Meldingen har som hensikt å ha en felles plattform for alle barnehagene i Bærum som tydeliggjør prioriterte mål og strategier. Den tar for seg temaet lek og hvordan barnehagene skal arbeide med dette temaet. En kan anse dokumentet som ekte, da kommunen selv har lagt ut dokumentet på sin nettside. En kan ha tillit til dette dokumentet, da de fire årsplanene jeg har gjort dokumentanalyse av har referert til meldingen. Barnehagemelding 2015-2025 referer ikke til litteratur når de har teoretiske ytringer, men det er ikke de teoretiske ytringene jeg gjør dokumentanalyse av, det er hvordan lek for barn med minoritetsspråklig bakgrunn blir vektlagt og hvilken betydning det får i dokumentene.

Jeg har analysert fire ulike årsplaner fra barnehager i Bærum kommune, og alle fire er relevante da det er styringsdokumenter som er utformet og med på å styre barnehagene innad. Årsplanene gir informasjon om barnehagens pedagogiske arbeid med blant annet lek. Da årsplanene er lagt ut fra barnehagene sine egne hjemmesider kan en anta barnehagene selv er opphavspersonen til dokumentet, og årsplanene er produsert og postet med hensikten om å være en årsplan. En kan ha tillit til årsplanene da det er barnehagene selv som skriver og utarbeider hvordan de skal arbeide med det pedagogiske innholdet, men en kan ikke sjekke opp om de faktisk arbeider slik som beskrevet i årsplanen. Det er imidlertid det som skrives i styringsdokumentene som legger grunnlag for min problemstilling, ikke hva barnehagene som har utarbeidet årsplanene gjør i praksis.

Analyse

Thagaard skriver at å systematisere datamaterialet er en nødvendig forutsetning for å kunne benytte databehandling i kvalitative analyser (Thagaard, 2018, s. 151). Da jeg skulle systematisere datamaterialet valgte jeg å gjøre en temasentrert analyse der formålet er gå i dybden på hvert enkelt tema. Dette virket som den mest hensiktsmessige måten å analysere på for undersøke problemstillingen, da en temasentrert analyse medfører en utvidet forståelse av temaene (Thagaard, 2018, s. 177). Framgangsmåten går ut på å kode dataen, og dette gjorde jeg ved hjelp av fargekoder. Larsen peker på at koding og kategorisering av dataen er et nødvendig analytisk hjelpemiddel, som fører til at en lettere vil få øye på mønster som er med på å tolke dataen (Larsen, 2017, s. 114). Jeg startet med å lese gjennom dokumentene flere ganger. Deretter startet jeg en datareduksjon, der jeg silte ut data som ikke var relevant for min problemstilling. «Det er ingen poeng i å ta med disse dataene videre, det fører til unødvendig mye arbeid og bidrar heller ikke til å belyse problemstillingen» (Larsen, 2017, s. 114). Jeg gjorde dette ved å ha dokumentet foran meg og putte inn den relevante dataen i et eget Word dokument. Etter datareduksjonen printet jeg ut datamaterialet på papir og startet fargekoding. Eksempelvis startet jeg med Melding til Stortinget 19 og markerte med fargen grønn hver gang de nevnte lek, rød hver gang de nevnte lek knyttet til trivsel, oransje hver gang de nevnte barn med minoritetsspråklig bakgrunn og mange andre fargekoder. Etter at jeg hadde gjort dette på alle dokumentene satt jeg igjen med mange kategorier. Da lette jeg etter fellesnevnerne, og lagde temaer. Eksempelvis ble blant annet språkutvikling gjennom lek og utvikling av selvtillit gjennom lek og lignende slått sammen til temaet «Lek som utvikling- og læringsarena». Jeg satt igjen med tre temaer som er «Lek som utvikling- og læringsarena» «Lekens egenverdi for barnet» og «Forutsetninger for inkludering». Dette er mine hovedfunn, som jeg skal presentere i neste kapittel. Dokumentanalyse kombinert med temasentrert analyse førte til at jeg hadde all data på egne ark og sammenslått til temaer, som vil si at jeg ikke henviser med sidetall til Barnehaagemelding 2015-2025 eller Melding til Stortinget 19. Årsplanene er anonymisert, og dermed ville det vært uaktuelt å henviser med sidetall til de dokumentene.

Metodekritikk

Ingen metoder er feilfrie, og det er alltid rom for forbedring. For å vurdere kvaliteten på forskningen vil jeg vurdere validiteten og reliabiliteten. Jeg vil også gå gjennom hvilke etiske

hensyn som er tatt i forbindelse med innsamling og behandling av datamaterialet.

Avslutningsvis i metodekapitlet vil jeg gå gjennom hva jeg ville gjort annerledes hvis jeg fikk mulighet til å utføre bachelorprosjektet en gang til.

Reliabilitet er knyttet til pålitelighet og handler om en annen forsker ville ha kommet fram til samme resultat som meg ved å benytte den metoden jeg har gjort (Thagaard, 2018, s. 19). Det er rimelig å anta at en annen forsker ville ha kommet fram til samme funn som meg om forskeren benyttet den samme metoden. Det er fordi funnene i oppgaven ikke er basert på fortolkning. Konklusjonen og drøftingen jeg foretar i oppgaven er det derimot ikke rimelig å anta at en annen forsker ville ha kommet fram til. Det er fordi drøftingen er basert på mine tolkninger og kunnskapen jeg har med meg. En annen forsker kunne ha tolket annerledes og hatt annen kunnskap. Jeg begrunner dog tolkningene mine opp mot relevant teori, som styrker reliabiliteten.

Validitet er knyttet til forskningens gyldighet (Thagaard, 2018, s. 19). Thagaard peker på at vi argumenterer for gyldigheten av tolkningene vi har kommet fram til gjennom å redegjøre for det teoretiske utgangspunktet for prosjektet (Thagaard, 2018, s. 200). Jeg har et eget kapittel innledningsvis i oppgaven som tar for seg det teoretiske utgangspunktet for prosjektet. Dette styrker dermed validiteten i oppgaven. At jeg har valgt å legge fram funnene mine og tolkningen min separat er også med på å styrke validiteten i min studie, da dette legger grunnlag for å bedre forstå konklusjonen. I denne oppgaven er det et utvalg av barnehagens styringsdokumenter jeg analyserer, som vil si at svaret på problemstillingen kunne utformet seg annerledes med et annet utvalg av styringsdokumentene. Forskingen er dermed kun gyldig innenfor de seks styringsdokumentene jeg har valgt ut.

I forhold til etiske hensyn er det noen valg jeg har måttet gjøre. Jeg har valgt å anonymisere hvilke barnehager som har utformet årsplanene jeg har brukt. Dette er fordi jeg ikke har informert barnehagene om at jeg bruker deres årsplaner i min oppgave. For å opprettholde anonymiseringen har jeg passet på å ikke benytte meg av «copy, paste». Det vil si at jeg ikke direkte skriver av noe som årsplanene har skrevet. Formålet er for å opprettholde anonymiseringen, ved å unngå at noe jeg skriver i min oppgave kan søkes opp i ulike søkemotorer for å finne fram til årsplanene. Et annet etisk hensyn er at jeg kun har brukt offentlige dokumenter, ingen private. I tillegg er jeg forsiktig med tolkningen min, og påstår

ingenting. Jeg har også formidlet at forskningen kun er gyldig innenfor de seks styringsdokumentene jeg har valgt ut og ut ifra min tolkning. Min forskning danner ikke grunnlag for hvordan alle som er med på å styre barnehagesektoren forholder seg til barn med minoritetsspråklig bakgrunn lek.

Jeg ønsker å vurdere mulige forbedringspotensialer innenfor metoden. Hvis jeg skulle gjort bachelorprosjektet på nytt ville jeg benyttet meg av metodetriangulering, og supplert dokumentanalysen med intervjuer. Da hadde jeg ønsket å intervju opphavspersonene til dokumentene jeg har analysert. Det ville vært interessant å intervju barnehagene bak årsplanene, og etterspørre muligheten for å intervju noen som har vært med på å utforme Melding til Stortinget 19 og Barnehagemelding 2015-2025. Ved å supplere dokumentanalysen med intervju kunne en fått en utvidet forståelse av styringsdokumentenes utsagn. Jeg vil påpeke at jeg etterspurte intervjuer med ulike barnehager, men grunnet covid-19 var det ingen barnehager jeg kontaktet som ønsket å stille til intervju.

Hovedfunn

I dette kapitlet skal jeg legge fram mine hovedfunn, som jeg anser som de mest relevante knyttet til problemstillingen. Gjennom en temasentrert analyse kom jeg fram til de tre temaene lek som læring- og utviklingsarena, lekens egenverdi for barnet og forutsetninger for inkludering. I dette kapitlet skal jeg legge fram funnene mine, og i neste kapitel skal jeg drøfte og kommentere funnene knyttet til relevant teori.

Lek som læring- og utviklingsarena og lekens egenverdi for barnet

Jeg har valgt å slå sammen temaene lekens egenverdi for barnet og lek som læring- og utviklingsarena når jeg skal presentere funnene. Grunnen til det er at styringsdokumentene har et både-og perspektiv, ikke et enten-eller, knyttet til formålet med leken. I tillegg skriver ikke Melding til Stortinget 19 og Barnehagemelding 2015-2025 noe spesifikt om lekens egenverdi for barn med minoritetsspråklig bakgrunn. Jeg ser det dermed som mest naturlig å slå sammen disse to teamene når jeg presenterer funnene.

Melding til Stortinget 19

Melding til Stortinget 19 gir uttrykk for at de har et både-og perspektiv når det kommer til hvorfor barn burde få leke, men de peker på at lek og læring henger tett sammen. Dette kan en muligens forutse, da «Lek og læring» er i navnet til Melding til Stortinget 19. Spesifikt rettet mot barn med minoritetsspråklig bakgrunn har meldingen kun et fokus på læring- og utviklingsmulighetene leken gir. Det som går igjen i Melding til Stortinget 19 er språkutviklingen som skjer når barn med minoritetsspråklig bakgrunn deltar i lek i barnehagen. De peker at det skjer mye god språklæring i lek, og at personalet kan bidra til barnas språkutvikling ved å sørge for at barna blir inkludert i lek. De viser også til at hvis barn med minoritetsspråklig bakgrunn ikke får bli med i lek vil de gå glipp av gode muligheter for språkutvikling. De trekker videre linjer mot at språkutviklingen som skjer i lek kan gjøre barn med minoritetsspråklig bakgrunn bedre rustet for skolestart og senere i livet. Som nevnt peker ikke Melding til Stortinget på noe spesifikt rettet mot lekens egenverdi for barn med minoritetsspråklig bakgrunn, men på generell basis nevner de lekens egenverdi og peker på at for barn er leken et mål i seg selv og at barna leker fordi det er gøy.

Barnehagemelding 2015-2025

Barnehagemeldingen gir også, i likhet med Melding til Stortinget 19, uttrykk for at de har et både-og perspektiv knyttet til formålet med lek for barn. Meldingen peker på at et godt lekemiljø er det beste fundamentet for læring, samtidig som de peker på at barnehagene i Bærum kan bli mer bevisste og systematiske i arbeidet med lekens egenverdi. De sier at leken stimulerer alle sider ved barns utvikling, deriblant språklig. Barnehagemelding 2015-2025 har ingen spesifikke utsagn knyttet kun til barn med minoritetsspråklig bakgrunn. De nevner dog at det handler om arbeidet med alle barn, og at det inkluderer blant annet barn med minoritetsspråklig bakgrunn. De sier at gjennom leken skal de utvikle barn som er trygge uavhengig av bakgrunn og forutsetninger, og trekker videre linjer mot at det er for at de skal klare seg godt i samfunnet de skal leve og fungere i. De nevner også at barn vil utvikle holdninger knyttet til likeverd og toleranse gjennom inkludering, for eksempel ved lek. Knyttet til lekens egenverdi nevner meldingen at leken skal ha stor plass, da det er barns måte å være barn på og at det vil gi barna trivsel og gode opplevelser i barnehagen. Meldingen nevner dog ikke barn med minoritetsspråklig bakgrunn knyttet til lekens egenverdi for barnet, kun knyttet til læring- og utviklingsmulighetene leken gir

Årsplanene

I likhet med Melding til Stortinget 19 og Barnehaagemelding 2015-2025 har årsplanene et både-og perspektiv knyttet til formålet med lek. De har dog hovedfokuset på lekens egenverdi for barn med minoritetsspråklig bakgrunn. Meldingen peker på at leken er en arena der barn med minoritetsspråklig bakgrunn kan utvikle språket sitt. De nevner også at for barna er det viktig å bli inkludert i lek, da de kan utvikle selvtillit i form av trygghet og stolthet i forhold til egen kultur- og språkbakgrunn, som igjen kan bidra til likeverdighetsfølelse. I forhold til lekens egenverdi for barn med minoritetsspråklig bakgrunn peker de på at alle barn har rett til å bidra i lek, uavhengig av språkkunnskaper. De peker på at for barna er det viktig å bli inkludert i lek, da det bidrar til gode opplevelser og følelser, og det å leke kun for å leke er viktig for barn.

Forutsetninger for inkludering

Melding til Stortinget 19

For at barn med minoritetsspråklig bakgrunn skal bli inkludert i lek legger Melding til Stortinget 19 stadig vekt på at det avhenger av personalets kompetanse og peker på at det er personalet sitt ansvar å sørge på at barn med minoritetsspråklig bakgrunn skal bli inkludert i lek. De nevner imidlertid ikke hva slags kompetanse personalet må inneha for å sørge for at barn med minoritetsspråklig bakgrunn skal bli inkludert i lek, ei heller hva personalet i praksis skal gjøre for å skape et inkluderende lekemiljø. Meldingen nevner at et godt norskspråklig utgangspunkt gir grunnlag for inkludering i lek, som kan forstås som at de ansatte må ha kompetanse og ferdigheter i å stimulere til norsk språkutvikling hos barn med minoritetsspråklig bakgrunn. I tillegg nevner de lekemiljø med tanke på inkludering av barn med minoritetsspråklig bakgrunn, men utfyller det med at det er viktig for språkutviklingen, ikke for at barn skal bli inkludert i lek. Dermed gir Melding til Stortinget 19 uttrykk for at å øke sin norskspråklige kompetanse og å ha et kompetent personale er de viktigste forutsetningene for at barn med minoritetsspråklig bakgrunn skal bli inkludert i lek i barnehagen.

Barnehaagemelding 2015-2025

Barnehaagemelding 2015-2025 peker på at en forutsetning for at barn med minoritetsspråklig bakgrunn skal få delta i lek er at de må utvikle norskspråklig ferdigheter. Imidlertid peker

meldingen på en rekke andre forutsetninger for inkludering i lek, og spesifiserer at det gjelder blant annet alle aldersgrupper og barn med minoritetsspråklig bakgrunn. Forutsetninger for inkludering i lek er å utvikle sosial kompetanse, at barnegruppa får opplevelser sammen og at alle barn må tilegne seg ferdigheter som trengs for å delta i lek. Dette knytter de opp mot et kompetent personale, som kan sørge for at barna får utviklet både sosial kompetanse og lekferdigheter, i tillegg til at personalet må legge til rette for felles opplevelser for barna. Konkret knyttet til barn med minoritetsspråklig bakgrunn er det altså å utvikle norskspråklige ferdigheter Barnehagemelding 2015-2025 mener er en forutsetning for å delta i lek. De lister dog opp et kompetent personale som kan sørge for at barna utvikler ferdigheter som trengs og at personalet legger til rette for felles opplevelser, men dette er ikke spesifikt rettet mot barn med minoritetsspråklig bakgrunn.

Årsplanene

Sammenlagt har årsplanene flere konkrete tiltak som personalet kan gjøre for å sørge for at barn med minoritetsspråklig bakgrunn kan bli inkludert i lek i barnehagen. De nevner mye som går ut på at personalet skal være støttespillere. Eksempelvis at personalet skal gripe inn i lek hvis de ser at noen blir ekskludert, at barna skal få støtte i å lære seg ulike lekekoder og at de skal støtte alle barn i å vise medfølelse og inkludering. De peker også på det fysiske miljøet og lekematerialet, og at en forutsetning er å ha tilgjengelig utstyr med utgangspunkt i barnas bakgrunn og interesser og at de ønsker å fremme likeverd gjennom lekematerialet. De sier at vennskap mellom barna oppstår på tvers av bakgrunn, og at de ønsker å gi felles referanser til barna som kan gi grunnlag for felles lek vil kunne åpne for at flere blir inkludert i leken. Personalet skal legge til rette for lek uavhengig av språk, og i tillegg øve på at flere skal få bestemme i leken. Årsplanene har, til forskjell fra de andre dokumentene, beskrevet på en mer praksisnær og konkret måte hva det er personalet i barnehagen skal gjøre for at barn med minoritetsspråklig bakgrunn skal bli inkludert i lek.

Drøfting

I dette kapitlet skal jeg drøfte mine hovedfunn opp mot relevant teori som jeg har presentert i innledningen til oppgaven og i teorikapitlet. Jeg skal drøfte de tre temaene som jeg presenterer i hovedfunn, men i drøftingsdelen er lekens egenverdi og lek som læring- og utviklingsarena presentert separat, i motsetning til når jeg presenterer det i hovedfunn. For å avgrense

oppgaven ytterligere velger jeg å drøfte og kommentere det som blir hyppigst nevnt i styringsdokumentene innenfor de tre temaene. Jeg vil i denne delen koble funnene opp mot ulike syn på lek. Avslutningsvis vil jeg konkludere og svare på problemstillingen.

Lek som læring- og utviklingsarena

Rammeplanen peker på at leken skal være en arena for barns utvikling og læring (Rammeplanen, 2017, s. 6). Felles for alle styringsdokumentene var at de pekte på at en av læring- og utviklingsmulighetene leken gir for barn med minoritetsspråklig bakgrunn er utvikling av majoritetsspråket. Lek er en betydningsfull språklæringsarena i barnehagen, så det er naturlig at det blir nevnt i styringsdokumentene (Gjervan & Svolsbru & Bleka, 2010, s. 24). Det kan både sees på som positivt og som negativt at det blir lagt vekt på at barn får utvikle majoritetsspråket gjennom lek i barnehagen. Det kan sees på som positivt hvis dette gjør at leken får en større plass i barnehagen enn hva den ellers ville gjort. Det kan sees på som negativt hvis det blir en hindring for lekens egenverdi for barnet. Jeg vil nå eksemplifisere hvordan det kan gjøre at leken får større plass. Jeg har tidligere erfaring med at barn med minoritetsspråklig bakgrunn blir tatt ut av barnegruppa under frilek, fordi pedagogene ønsker å ha «språkgruppe» med barnet. Det vil si at barnet, sammen med en voksen, går et eget sted der barnet øver på ulike begreper og lignende. Hensikten med en slik språkgruppe har vært å utvikle majoritetsspråket til barnet. Hvis kunnskapen om at leken er en betydningsfull språklæringsarena gjør at en slik språkgruppe ikke ville funnet sted, i og med at barn lærer språk gjennom lek, kan det sees på som positivt at lekens er en språklæringsarena. Hvis barnet derimot blir tatt ut når resten av barnegruppa har frilek, vil dette medføre at barnet mister tid til å leke i barnehagen og lekens egenverdi blir ikke anerkjent. Da vil også barnets frie og spontane lek miste sin verdi. Det avhenger altså av om kunnskapen gjør at det blir mer tid til barnets frie og spontane lek, eller ikke. Melding til Stortinget 19 og Barnehagemelding 2015-2025 trekker derimot videre konklusjoner mot at barn med minoritetsspråklig bakgrunn har nytte av den majoritetsspråklige utviklingen som skjer i lek grunnet det videre livet i samfunnet og når barna begynner på skolen. Dermed er det det langsiktige perspektivet de peker på i forhold til den norskspråklige utviklingen. Årsplanene trekker ikke slutninger mot det langsiktige perspektivet. At Barnehagemelding 2015-2025 og Melding til Stortinget 19 trekker slutninger til det langsiktige perspektivet kan tyde på at kunnskapen om at leken er en språklæringsarena ikke er ment som at barnet får mer

tid til å leke i barnehagen, men at det derimot er ment som en underordnet pedagogisk målsetting i leken.

Barnehagemelding 2015-2025 og årsplanene pekte på en nytteverdi med leken som læring- og utviklingsarena for barn med minoritetsspråklig bakgrunn knyttet mer direkte til barnets selvfølelse. Barnehagemelding 2015-2025 pekte på at gjennom leken kan en utvikle trygge barn uavhengig av bakgrunn og forutsetninger. De pekte også på at ved at alle barn blir inkludert i leken, kan leken være en arena for å utvikle positive holdninger til mangfold. Rammeplanen sier at økt mangfold i barnehagen gir behov for å ha positive holdninger til å leve sammen i fellesskap (Rammeplanen, 2017, s. 2). At alle barn, uavhengig av språklig bakgrunn, blir inkludert i lek kan være med på at barna utvikler de positive holdningene rammeplanen peker på at er nødvendig. Knyttet til barnets selvfølelse pekte årsplanene mer konkret på hva innenfor selvfølelsen som ble utviklet. Årsplanene nevnte selvtillit, trygghet og stolthet i forhold til egen språkbakgrunn, som igjen kan føre til en likeverdighetsfølelse. Öhman støtter opp om at lek er viktig for å etablere en god selvfølelse (Öhman, 2012, s. 14). Det Barnehagemelding 2015-2025 og årsplanene nevner om at barn med minoritetsspråklig bakgrunn, så vel som alle andre lekende barn, utvikler selvtillit i lek, kan henge sammen med læring. Lillemyr peker på at pedagoger vil ha lurt i å bemerke seg at barns holdninger til seg selv, altså selvtilliten og selvoppfatningen, utvikler seg i tidlig alder. Det mener han fordi barns lyst til å lære er nært forbundet med selvtilliten. Dermed vil det å legge til rette for at barna utvikler en positiv selvfølelse på lang sikt være med på å utvikle barnets lyst til å lære (Lillemyr, 2011, s. 164). Det er ikke nødvendigvis slik at styringsdokumentene peker på en utvikling av selvtillit med en baktanke i at det skal gi økt lærelyst. Det er mulig at styringsdokumentene nevner dette da de mener at det er viktigere enn andre læring- og utviklingsmuligheter i leken. Likevel er det en sammenheng mellom lærelyst og selvtillit.

Å peke på utvikling- og læringsmulighetene som ligger i lek kan formidle et syn som kan gjenspeiles i øvingsteorien. Dette er fordi øvingsteorien tar utgangspunkt i at barna leker for å oppøve seg ferdigheter som er nødvendige å ha til senere i livet. Da Barnehagemelding 2015-2025 og Melding til Stortinget 19 har det største fokuset på lek som læring- og utviklingsarena gir de uttrykk for å ha et syn på barn med minoritetsspråklig bakgrunn sin lek som kan gjenspeiles i øvingsteorien. Meldingene trekker ofte slutninger til at barnet kan oppøve ferdigheter som er nødvendig å ha før skolestart, eksempelvis utvikling av

majoritetsspråket. Dermed vil det gjennom mine funn tyde på at styringsdokumentene utad barnehagen mener at formålet med at barn med minoritetsspråklig bakgrunn skal få leke i barnehagen er preget av langsiktig tenkning, og ikke knyttet til lekens egenverdi for barnet. Årsplanene gir også uttrykk for et syn på lek for barn med minoritetsspråklig bakgrunn som kan knyttes til øvingsteorien i og med at de også presiserer hva barn med minoritetsspråklig bakgrunn kan lære og utvikle gjennom lek. Årsplanene har dog mest fokus på lekens egenverdi for barnet, og skiller seg dermed ut fra de andre styringsdokumentene. Da årsplanene har mest fokus på lekens egenverdi for barn med minoritetsspråklig bakgrunn, er det ikke et syn på lek som kan gjenspeiles i øvingsteorien som står sterkest i styringsdokumentene innad barnehagen.

Lekens egenverdi for barnet

Rammeplanen peker på at lekens egenverdi skal anerkjennes (Rammeplanen, 2017, s. 6). Alle styringsdokumentene har til felles at de nevner lekens egenverdi for barnet, og understreker at lekens egenverdi skal anerkjennes. Det er vel og merke bare årsplanene som peker på lekens egenverdi for barn med minoritetsspråklig bakgrunn. Årsplanene har et både-og forhold knyttet til formålet med leken for barn med minoritetsspråklig bakgrunn, men de har mest knyttet til lekens egenverdi for barnet. De peker på at for barn med minoritetsspråklig bakgrunn peker de på at barna skal oppleve å være en ønsket deltager i det flerkulturelle fellesskapet og leken, og at vennskap oppstår på tvers av bakgrunn. At årsplanene knytter en følelse av å være en ønsket deltager til lekens egenverdi, kan sees i sammenheng med det Lillemyr skriver, om at en av egenverdiene i leken er at det gir en følelse av tilhørighet til gruppen (Lillemyr, 2011, s. 37). Ytterligere egenverdier knyttet til lek for barn med minoritetsspråklig bakgrunn som blir vektlagt i årsplanene er at uavhengig av språkkunnskaper har alle barna rett til å bli inkludert i lek, og det er viktig fordi det gir gode følelser og opplevelser. De peker også på at å leke, kun for å leke, er viktig for barn. Det årsplanene vektlegger er nært knyttet til Öhman sin beskrivelse av egenverdier i lek. Øsknes og Sundsdal peker også på at det som for barn representerer fornøyelse og moro, kun for de følelsene sin skyld, er et kjennetegn på lekens egenverdi (Øsknes & Sundsdal, 2018, s. 29).

Som nevnt peker alle styringsdokumentene på at lekens egenverdi skal anerkjennes, men det er kun årsplanene som nevner lekens egenverdi spesifikt for barn med minoritetsspråklig

bakgrunn. Øksnes og Sundsdal hevder at fra et politisk hold er det et økende press for lekens potensial med støtte og forberedelse til skolelivet (Øksnes & Sundsdal, 2015, s. 3). Dette kan gjenspeiles i funnene fra styringsdokumentene utad barnehagen. Videre hevder Øksnes og Sundsdal at det økende presset fra politisk hold kan gjøre det vanskeligere for pedagoger å rettferdiggjøre at barna i barnehagen skal få leke grunnet lekens egenverdi (Øksnes & Sundsdal, 2015, s. 3). Det som er interessant i mine funn, er at alle styringsdokumentene anerkjenner lekens egenverdi. Det er imidlertid bare årsplanene som anerkjenner lekens egenverdi for barn med minoritetsspråklig bakgrunn. Mine funn knyttet til hva Øksnes og Sundsdal skriver kan tyde på at det økende presset fra politiske hold går mer utover barn med minoritetsspråklig bakgrunn. For barn som behersker majoritetsspråket er lekens egenverdi for barnet ivaretatt i alle styringsdokumentene. Som Øksnes og Sundal sa, kan det være vanskelig for pedagogene å rettferdiggjøre lekens egenverdi for barnet. Heldigvis har, i de årsplanene jeg har analysert, barnehagene hovedvekt på lekens egenverdi for barnet, både knyttet til barn med majoritetsspråklig bakgrunn og knyttet til barn med minoritetsspråklig bakgrunn.

Da styringsdokumentene utad barnehagen, Barnehagemelding 2015-2025 og Melding til Stortinget 19, ikke har fokus på lekens egenverdi for barn med minoritetsspråklig bakgrunn, kan det tyde på at de har et syn på lek for barn med minoritetsspråklig bakgrunn som gjenspeiler øvingsteorien. Da årsplanene har mest fokus på lekens egenverdi for barn med minoritetsspråklig bakgrunn gjenspeiler årsplanene et syn på leken til barn med minoritetsspråklig bakgrunn som kan knyttes til teorien om overskuddsenergi og teorien om rekreasjon. Dette er fordi begge disse teoriene går ut på at barna skal få utløp for energi og fordi at leken er en arena for å slappe av og hente seg inn igjen på, altså det som er en naturlig væremåte for barn. Funnene tyder altså på at årsplanene har forståelse for lekens egenverdi for barn med minoritetsspråklig bakgrunn, og er opptatt av gleden ved lek og lekelysten.

Forutsetninger for inkludering

Personalet i barnehagen er gjennom rammeplanens føringer pålagt å fremme et inkluderende miljø der alle barna kan delta i lek, samtidig som personalet aktivt skal bidra til at alle barn kommer inn i leken (Rammeplanen, 2017, s. 6). På forutsetninger for inkludering nevner alle styringsdokumentene spesifikke forutsetninger for at barn med minoritetsspråklig bakgrunn

skal bli inkludert i lek barnehagen. Både Barnehaagemelding 2015-2025 og Melding til Stortinget 19 peker på at en forutsetning for at barn med minoritetsspråklig bakgrunn skal bli inkludert i lek i barnehagen er at de øker sin majoritetsspråklige kompetanse. Dette kan knyttes opp mot hva Zachrisen skriver om kommunikativ kapital. Zachrisen har formulert ulike former for lekekapiital, der kommunikativ kapital er en av dem. Hun peker på at kapital forstås som de ressurser som blir verdsatt på en sosial arena. Videre skriver hun at kommunikativ kapital går ut på både verbale og non-verbale uttrykk som synes å ha en kommunikativ verdi. Hun hevder på at barn i barnehagen ikke nødvendigvis fremstår som likestilte språklig sett, og at det ofte er majoritetsspråket som fremstår som mer attraktivt enn et annet språk (Zachrisen, 2015, s. 34). Dette kan støtte opp under at meldingene peker på at å øke sin majoritetsspråklige kompetanse kan være en forutsetning for å bli inkludert i lek. På en annen side, henviser Zachrisen til Martha Sif Karrebæk, som påstår at å øke sin majoritetsspråklige kompetanse ikke nødvendigvis øker sjansene for å være med i lek sammen med barn med minoritetsspråklig bakgrunn (Karrebæk i Zachrisen, 2015, s. 47). Dermed kan det forstås som at det i like stor grad handler om kommunikativ kapital i form av non-verbale uttrykk. Rammeplanen legger føringer om at personalet skal støtte barnas språkutvikling, i tillegg til å legge føringer om at personalet må anerkjenne barnas ulike non-verbale uttrykk (Rammeplanen, 2017, s. 8). Dermed kan det å følge rammeplanens føringer om å også anerkjenne de non-verbale uttrykkene være med på at barnas kommunikative kapital blir styrket. Om personalet støtter opp og anerkjenner både de non-verbale og de verbale uttrykkene barna kommer med, kan det medføre at barnets kommunikativ kapital blir styrket, som kan være en forutsetning for å bli inkludert i lek.

En annen felles forutsetning som Barnehaagemelding 2015-2025 og Melding til Stortinget 19 peker på er at det er personalets ansvar å inkludere barn med minoritetsspråklig bakgrunn i lek, og at det avhenger av personalets kompetanse. Bae støtter opp under dette, og nevner at det er viktig med relevant kompetanse for å bidra til inkludering av barn som faller utenfor fellesskapet, eksempelvis barn med minoritetsspråklig bakgrunn (Bae, 2018, s. 78).

Meldingene nevner imidlertid ikke eksakt hva personalet skal gjøre for å tilrettelegge og hvilken kompetanse personalet bør inneha. Ved å se på funnene fra årsplanene innenfor temaet forutsetninger for inkludering, kan en se at årsplanene spesifiserer hvordan personalet skal sørge for et inkluderende lekemiljø. Dette tyder på at barnehagene har kompetansen som Barnehaagemelding 2015-2025 og Melding til Stortinget 19 peker på at de må ha.

Årsplanene peker som nevnt blant annet på det fysiske lekemiljøet som en forutsetning for inkludering. Det kan ligge mange eller få invitasjoner til lek i et fysisk miljø, da invitasjoner oppfattes ut ifra kunnskapene og erfaringene barna bringer med seg inn i miljøet (Zachrisen, 2015, s. 100). Å legge til rette for et miljø i barnehagen som alle kan kjenne seg igjen i er én av mange viktige komponenter i barnehagens pedagogiske tilbud (Zachrisen, 2015, s. 101). At personalet sørger for å ha lekemateriale som gjenspeiler barnas bakgrunn og interesse, kan gjøre det lettere for barn med minoritetsspråklig bakgrunn å delta i lek. Ikke fordi det å ha minoritetsspråklig bakgrunn fører til at du foretrekker et annet lekemateriale enn det barn med majoritetsspråklig bakgrunn gjør, men at personalet legger til rette for lekemateriale knyttet til hvert enkelt barn, uavhengig av deres bakgrunn, vil gjøre det lettere for barn med minoritetsspråklig bakgrunn, så vel som alle andre barn, å oppfatte invitasjoner i lekemiljøet. Zachrisen hevder at å skape mulighet for gjenkjennelse i hele barnehagens fysiske miljø er viktig for lekearenaen. Eksempelvis bilderammer, puter i sofaen, pynt i vinduet, vaser, bilder og lignende, som gjenspeiler de hjemmemiljøene barna kommer fra, er med på å skape gjenkjennelse (Zachrisen, 2015, s. 101). Lekemateriellet er også en viktig del, og som årsplanene peker på, ønsker de å ha lekemateriell som tar utgangspunkt i barnas interesser og bakgrunn.

I tillegg blir det å gi barna felles referanser pekt på som en forutsetning. Å gi felles referanser til barna, som Barnehaagemelding 2015-2025 og årsplanene peker på, er en god forutsetning for at alle barna blir inkludert i det lekende fellesskapet. Barn i barnehagen søker sammen med de de deler felles referanser med (Zachrisen, 2015, s. 43). Öhman peker også på viktigheten av felles opplevelser. Hun peker på at hvis barn ikke kommer i gang med lek, kan det komme av for få felles opplevelser som styrker fellesskapet. Hun peker også på at det er vanskelig å leke noe, eller med noe, som man ikke har en oppfatning om eller erfaring fra (Öhman, 2012, s. 234). Dermed er felles referanser en god forutsetning for at alle barn skal bli inkludert i lek. Det er imidlertid sentralt å tenke på at de felles referansene barna skal få ikke kun må være majoritetskulturelt. Det blir ikke nevnt som en forutsetning for inkludering at barna får felles referanser på tvers av kulturer, som årsplanene nevner i forhold til lekemateriell og barnehagens fysiske miljø.

Årsplanene peker på at de skal øve på at flere barn får bestemme i leken. Zachrisen peker på ulike posisjoner barn kan ha i lek, blant annet førende posisjon og følgende posisjon. Et barn med førende posisjon i lek vil ha stor innflytelse på leken i forhold til hva som skal lekes og hvordan leken utvikler seg (Zachrisen, 2015, s. 33). En følgende posisjon innebærer mindre innflytelse over leken (Zachrisen, 2015, s. 52). Dermed vil det å øve på at flere barn får bestemme i leken, altså å ha en førende posisjon, være et godt utgangspunkt for at barn med minoritetsspråklig bakgrunn blir inkludert i lek. Om barna får bestemme og ha innflytelse på leken, kan det gjøre det lettere å bli værende i leken, og om de får være med å bestemme i leken vil de også ha innpass i leken.

Hva tilsier betydningen og vektleggingen i styringsdokumentene?

Rammeplanen legger føringer på at personalet skal fremme et inkluderende miljø der alle barna kan delta i lek, samtidig som personalet skal aktivt bidra til at alle barna kommer inn i leken (Rammeplanen, 2017, s. 6). Alle styringsdokumentene vektlegger ulike forutsetninger som burde være til grunn for at barn med minoritetsspråklig bakgrunn skal bli inkludert i det lekende fellesskapet. Dette tyder på at alle styringsdokumentene mener at det er viktig at barn med minoritetsspråklig bakgrunn blir inkludert i lek i barnehagen, men styringsdokumentene vektlegger imidlertid ulike formål med leken. Som nevnt legger rammeplanen føringer knyttet til lek i barnehagen. Rammeplanen peker på at leken skal være en arena for barns utvikling og læring, samtidig som lekens egenverdi skal anerkjennes. I og med at rammeplanen har et både-og perspektiv når det kommer til lekens egenverdi og lek som læring- og utviklingsarena, er det naturlig at begge disse synene på lek blir frontet i styringsdokumentene. Det som imidlertid er interessant, er at det bare er styringsdokumentene innad barnehagen, årsplanene, som vektlegger lekens egenverdi for barn med minoritetsspråklig bakgrunn. Det at Barnehagemelding 2015-2025 og Melding til Stortinget 19 ikke nevnte barn med minoritetsspråklig bakgrunn knyttet til lekens egenverdi, kan komme av ulike grunner. Den ene grunnen kan gå ut på at mangfold, herunder barn med minoritetsspråklig bakgrunn, er en såpas normaltilstand at det ikke blir spesifisert. Spernes og Hatlem peker på at mangfold må bli ivaretatt som en normaltilstand slik at ulikhet blir det normale (Spernes & Hatlem, 2019, s. 66). Hvis barn med minoritetsspråklig bakgrunn er en normaltilstand, kan det være at styringsdokumentene ikke ser på det som nødvendig å påpeke at det de skriver også handler om barn med minoritetsspråklig bakgrunn. På den andre siden,

legger Spernes og Hatlem vekt på at for at mangfold som bli en naturlig del av barnehagens pedagogiske organisering, må mangfoldet også synliggjøres i planene (Spernes og Hatlem, 2019, s. 69). Dette indikerer at hvis mangfold er en normaltilstand, burde det faktisk bli spesifisert i styringsdokumentene. I tillegg blir barn med minoritetsspråklig bakgrunn flittig nevnt i årsplanene, og Barnehagemelding 2015-2025 nevner det eksempelvis gjennom forutsetninger for inkludering. Melding til Stortinget 19 nevner også barn med minoritetsspråklig bakgrunn knyttet til lek som læring- og utviklingsarena og til forutsetninger for inkludering. Dette indikerer at alle styringsdokumentene spesifiserer og synliggjør barn med minoritetsspråklig bakgrunn i planene sine, men at det bare er årsplanene som spesifiserer lekens egenverdi for barn med minoritetsspråklig bakgrunn. Dette kan tolkes som at synet Barnehagemelding 2015-2025 og Melding til Stortinget 19 har på barn med minoritetsspråklig bakgrunn sin lek er knyttet til øvingsteorien.

Hvordan barn med minoritetsspråklig bakgrunn sin lek blir vektlagt og hvilken betydning den får er ulik i styringsdokumentene. Styringsdokumentene utad barnehagen, Barnehagemelding 2015-2025 og Melding til Stortinget 19, formidler at de er opptatt av læring- og utviklingsmulighetene som ligger i leken, og peker på en langsiktig nytteverdi. De formidler også at lekens egenverdi er viktig og skal anerkjennes, men styringsdokumentene gir ikke uttrykk for at de anerkjenner den for minoritetsspråklige barn, men for majoritetsspråklige barn er den nevnt. Styringsdokumentene innad barnehagene, årsplanene, har en mer praksisnær tilnærming og et her-og-nå blick på lek for barn med minoritetsspråklig bakgrunn. De anerkjenner lekens egenverdi for alle barn, også de med minoritetsspråklig bakgrunn. Flere forskere har den senere tiden pekt på at barnehagen i økende grad blir styrt ut ifra tanken om at barna som går der skal utvikle bestemte kunnskaper, ferdigheter og kompetanse. Det økende læringspresset kan se ut til å komme av at samfunnet mener at barna anses som en ressurs for framtiden (Øksnes & Sundsdal, 2018, s. 36). Barna er i høyeste grad en ressurs for framtiden, i og med at barna faktisk er framtiden. Problemet er at det går utover barndommen her-og-nå om man blir opptatt av hva barna skal bli senere i livet og har et fremtidsfokus (Øksnes & Sundsdal, 2018, s. 36). Om en har et fremtidsfokus kan det stå i veien for å oppfylle rammeplanens føringer blant annet om å anerkjenne lekens egenverdi. Knyttet til barn med minoritetsspråklig bakgrunn, ser det ut til at styringsdokumentene legger vekt på at kompetansen barna skal oppøve seg er norskspråklig kompetanse. Barn lærer språk kontinuerlig, så at lekens egenverdi skal bli glemt til fordel for at barn med minoritetsspråklig

kompetanse skal øke sin majoritetsspråklige kompetanse, er ikke nødvendig. Min personlige mening er at det ikke trenger å være et motsetningsforhold. På den ene siden leker barn fordi de syntes det er gøy og fordi det er en del av å være barn. På den andre siden vet vi gjennom forskning at leken er en arena der barn lærer og utvikler seg. Jeg mener dermed at å ivareta lekens egenverdi ikke kommer i veien for læring og utviklingsmulighetene det gir. Barna vil lære og utvikle seg like mye om lekens egenverdi anerkjennes, da det å anerkjenne lekens egenverdi vil gi stor plass til barns frie og spontane lek. Gjør en motsatt, og kun tenker over læring- og utviklingsmulighetene leken gir, vil en komme i fare for å miste lekens egenverdi.

Konklusjon

Styringsdokumentene utad barnehagen, Melding til Stortinget 19 og Barnehagemelding 2015-2025, gir uttrykk for at formålet med leken til barn med minoritetsspråklig bakgrunn i barnehagen er at de skal opparbeide seg ferdigheter og kunnskaper som de har nytte av som eldre. De har et fremtidsfokus i styringsdokumentene og uttrykker at et syn på barn med minoritetsspråklig bakgrunn sin lek som tilsvarer øvingsteorien, da de ikke vektlegger lekens egenverdi for barn med minoritetsspråklig bakgrunn. Styringsdokumentene innad barnehagen, årsplanene, gir uttrykk for formålet med leken til barn med minoritetsspråklig bakgrunn i barnehagen er knyttet til lekens egenverdi, og at barn skal leke fordi det er gøy. De har et her-og-nå og en praksisnær tilnærming til leken, og gir uttrykk for at de har et syn knyttet til overskuddsteorien og teorien om rekreasjon knyttet til barn med minoritetsspråklig bakgrunn sin lek. Generelt sett blir barn med minoritetsspråklig bakgrunn sin vektlagt i alle styringsdokumentene. Styringsdokumentene gir dog uttrykk for at barn med minoritetsspråklig bakgrunn sin lek er viktig, gjennom at alle nevner forutsetninger for at barna skal bli inkludert i lek i barnehagen. Styringsdokumentene innad barnehagen og styringsdokumentene utad barnehagen gir derimot uttrykk for at de har ulike formål med leken i barnehagen.

Avsluttende ord

Oppsummering

Jeg har i denne oppgaven undersøkt problemstillingen «Hvordan vektlegges betydning av lek for barn med minoritetsspråklig bakgrunn i barnehagens styringsdokumenter?». Et oppsummerende svar på problemstillingen er at lek for barn med minoritetsspråklig bakgrunn blir vektlagt i den grad at alle styringsdokumentene peker på hvilke forutsetninger som skal til for at barn med minoritetsspråklig bakgrunn blir inkludert i lek i barnehagen. Det vektlegges dermed som viktig at barn med minoritetsspråklig bakgrunn blir inkludert i lek i barnehagen. Styringsdokumentene vektlegger imidlertid ulike formål med leken. Årsplanene, som styrer barnehagen innad, har et pedagogisk her-og-nå perspektiv der de ivaretar lekens egenverdi for barn med minoritetsspråklig bakgrunn. Barnehagemelding 2015-2025 og Melding til Stortinget 19, som styrer barnehagen utad, formidler et syn på barn med minoritetsspråklig bakgrunn sin lek som kan gjenspeiles i øvingsteorien. De formidler et samfunnsøkonomisk perspektiv der leken skal være en arena for læring og utvikling for barn med minoritetsspråklig bakgrunn, og anerkjenner ikke lekens egenverdi for barn med minoritetsspråklig bakgrunn. Dette indikerer at de som styrer barnehagen innad og de som styrer barnehagen utad har ulike syn på formålet med leken til barn med minoritetsspråklig bakgrunn.

Veien videre

Oppgaven har kun tatt for seg to ulike styringsdokumenter utad barnehagen, og fire like styringsdokumenter, i form av at alle er årsplaner, innad barnehagen. Konklusjonen jeg kommer med er dermed kun gjeldene de seks dokumentene jeg har gjort dokumentanalyse av, og kan ikke forstås som en sannhet utover det. Dermed ville et naturlig steg videre først og fremst være å gjøre undersøkelser på et større plan med et representativt utvalg for å validere eller avkrefte mine funn på landsbasis. Videre ville det vært interessant å bygge på med et forskningsprosjekt for å undersøke om formuleringen fra regjeringen og kommunene faktisk har en innvirkning på barn med minoritetsspråklig bakgrunn sin lek i barnehagen, og hvilke konsekvenser dette eventuelt får.

I retroperspektiv av oppgaven har jeg fått spørsmålet om hvorfor resultatet av oppgaven min kan være viktig. Dette forsvarte jeg med at FNs barnekonvensjon har lagt til grunn at barn har

rett til lek. I denne oppgaven har jeg aktivt valgt å ikke knytte inn FNs barnekonvensjon, men det vil være et naturlig steg videre. Om den tenkte videre forskningen over validerer med mine funn, ville det vært interessant å se opp mot FNs barnekonvensjon som gir alle barn rett til lek. FN har publisert en generell kommentar til artikkel 31 som omhandler barns rett til lek, der de uttrykker bekymring for at den leken som har egenverdi er truet. Hvis resultatene fra tenkte undersøkelser validerer med mine funn, vil vi risikere en fremtid hvor norske barnehager bryter med FNs forståelse av barns rett til lek.

Litteraturliste

Bae, B. (2018). Politikk, lek og læring. Barnehageliv fra mange kanter. Bergen: Fagbokforlaget

Bærum Kommune. (2020, 12.feb). Barnehagemeldingen. Lastet ned fra <https://www.baerum.kommune.no/om-baerum-kommune/jobbe-i-kommunen/jobb-i-en-barnehage/barnehagemeldingen/>

Børhaug, K. & Brennås, H.-B. & Fimreite, H. & Havnes, A. & Hornslien, Ø. & Moen, K.-H. & Moser, T. & Myrstad, A. & Steinnes, G.-S. & Bøe, M. (2018). Barnehagelærerrollen i et profesjonsperspektiv - et kunnskapsgrunnlag. Ekspertgruppen om barnehagelærerrollen. Oslo: Kunnskapsdepartementet. Lastet ned fra <https://www.regjeringen.no/contentassets/f78959abbd54b0497a8716ab2cbbb63/barnehagelærerrollen-i-et-profesjonsperspektiv.pdf>

Forskrift om rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver. (2017). Forskrift om rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver av 24. april 2017 nr. 487. Lastet ned fra <https://lovdata.no/dokument/LTI/forskrift/2017-04-24-487>

Gisle, J. (2018, 11.oktober). Melding til Stortinget. I Store norske leksikon. Lastet ned fra https://snl.no/melding_til_Stortinget

Gjervan, M. & Svolsbru, G. & Bleka, M. (2010). Ressurshefte for flerspråklig arbeid i barnehagen. Oslo: NAFO og Kunnskapsdepartementet

Hagesæther, G. (2011). Barnehagens formål i et historisk perspektiv. I V. Glaser et al. (red.). Barnehagens grunnsteiner, formålet med barnehagen. (ss. 25-36). Oslo: Universitetsforlaget.

Kunnskapsdepartementet. (2016). Tid for lek og læring. Bedre innhold i barnehagen. (Meld. St. 19 (2015-2016)). Lastet ned fra <https://www.regjeringen.no/contentassets/cae152ecc6f9450a819ae2a9896d7cf5/no/pdfs/stm201520160019000dddpdfs.pdf>

Larsen, A.-K. (2017). En enklere metode – Veiledning i samfunnsvitenskapelig forskningsmetode. Bergen: Fagbokforlaget.

Lillemyr, O.-F. (2011). Lek – Opplevelse – Læring i barnehage og skole. Oslo: Universitetsforlaget

Løkken, G. & Søbstad, F. (2017). Observasjon og intervju i barnehagen. Oslo: Universitetsforlaget

Moen, K.H. (2006). Styring og samarbeid i barnehagesektoren. Oslo: Universitetsforlaget

Pape, K. (2013). Jakten på den gode barndom. Lekende og inkluderende miljøer i barnehagen. Oslo: Kommuneforlaget AS

Rønning, G. S. (2013). Rammeplan for barnehagen, hva så? Oslo: Cappelen Damm Akademisk.

Spernes, K. & Hatlem, M. (2019). Den flerkulturelle barnehagen i bevegelse. Teoretiske og praktiske perspektiver. Oslo: Gyldendal Akademisk

Svolvsbru, G. (u.å.). *Språk i lek og aktivitet – flerspråklighet i barnehagen*. Lastet ned fra <https://nafo.oslomet.no/wp-content/uploads/2017/03/Spr%C3%A5k-i-lek-og-aktivitet-3.pdf>

Thagaard, T. (2018). Systematikk og innlevelse. En innføring i kvalitative metoder. Bergen: Fagbokforlaget

Tholin, K.R. (2015). Profesjonsetikk for barnehagelærere. Bergen: Fagbokforlaget

Zachrisen, B. (2015). Like muligheter i lek? Interetniske møter i barnehagen. Oslo: Universitetsforlaget

Öhman, M. (2012). Det viktigste er å få leke. Oslo: Pedagogisk Forum

Øksnes, M. & Sundsdal, E. (2015). Til forsvar for barns spontane lek. I Nordisk tidsskrift for pedagogikk og kritikk. Oslo: Cappelen Damm Akademisk. Lastet ned fra <https://pedagogikkogkritikk.no/index.php/ntpk/article/view/89>

Øksnes, M. & Sundsdal, E. (2018). Lekelyst i barnehagen. Å fremme lekens egenverdi. Oslo: Cappelen Damm Akademisk